

A budapesti parkerdő kialakítása

KIRÁLY GÁSPÁR erdőszetvezető

Fővárosunk hegyvidéke igen gazdag természeti szépségekben. Gyönyörű kilátást nyújtó hegycsúcsai, érdekes sziklaalakulatai, barlangjai, nagyszerű kiránduló- és szórakozóhelyei vannak. Ezeket a helyeket és egész környezetüket még vonzóbbá, kellemesebbé teszik az erdők, melyek mellett, hogy jótékonyan befolyásolják a vidék levegőjét és éghajlatát, szépségükkel és számos élményt nyújtó adottságukkal fővárosunk egyik legértékesebb természeti kincsét jelentik.

Budapest lakossága az erdőket — éppen azért, mert közvetlenül a lakott részek peremén húzódnak — télen-nyáron jelentős számban keresi fel. Egy-egy ünnepen vagy munkaszüneti napon nem ritka a dolgozók százezres tömege sem, hogy szabad idejében kellemes erdei környezetben találjon pihenést, felüdülést, sport és szórakozási lehetőséget. Számos egészségügyi, valamint idény- és állandó jellegű üdülési intézmény is székel az erdőkben. Ezekhez és a természetet kedvelő, erdőt szerető nagy tömegek igényei kielégítéséhez a rendezett, gondozott erdei környezet szinte elengedhetetlenül hozzátartozik. Ebből következik, hogy a budapesti erdők kezelésének irányításában, a bennük folytatandó gazdálkodás módszereiben és műveleteiben ezeket az igényeket figyelembe kell venni, illetve az erdőket rendeltetészerűen ezeknek a kultúrigényeknek alá kell vetni.

Felteheti valaki a kérdést: hát eddig nem ilyen szempontoknak alapján gazdálkodtak a budapesti erdőkben? A válasz: csak részben! Bár többször szóba került már az elmúlt évtizedekben is a gazdálkodásnak hasonló irányú kibontakoztatása, de ezek csak szerény kezdeményezésnek tekinthetők, mert mindazok a javaslatok, előterjesztések, sőt üzemtervi előírások is, amelyek ebben az ügyben születtek, nem voltak olyan alaposak, a kérdés és megoldás lényegébe hatolók, hogy alapulvételükkel a kívánt különleges kezelést és berendezéseket meg lehetett volna valósítani. Csak általánosságban, különösebb konkrétumok nélkül adtak irányelveket, de végrehajtásukra vonatkozó részletes műszaki tervek, utasítások már nem készültek. Ezen a téren — a többszöri átszervezés és személyi változás következtében — a felszabadulás után sem változott a helyzet, pedig az a magas értékű megbecsülés, amelyet pártunk és kormányunk a múlt erdőgazdálkodásával szemben anyagi téren tanúsított, messzemenően lehetővé tette volna.

Egészen a mai időkig mind a véghasználatokat, mind az előhasználatokat és tisztításokat a *haszonerdők* céljai és következményei szerint hajtották végre. A csemetetermelés is csak az általános erdőgazdálkodásnál és kivitelezésre átvett fásításnál felhasználandó erdősírtési, illetve fásítási anyag megtermelésére szorítkozott. Nem fordítottak kellő gondot az erdők berendezési tárgyainak (padok, esőházak, korlátok, csatornák, táblák stb.) építésére és karbantartására. Az egyéb erdőgazdasági teendőket is, — mint a közelítést, szállítást, értékesítést, mellékhaszonvételt — mind az általános előírások és módok szerint állították be, illetve valósították meg. Az utakat és főként a sétautakat nem gondozták kellően. A pihenőhelyek, játszó- és szórakozóhelyek, kilátók nagyrészt a gondozatlanság, elhanyagoltság benyomását keltik. Az erdő védelmére, a tüzesetek megakadályozására, az egyéb vonatkozású feladatok elvégzésére szükséges kezelő és őrszemély-

zeti létszám sem volt kielégítő a merev béalap- és létszámgazdálkodás miatt. Ezekből következik, hogy az erdőgazdaság tervébe a budapesti erdők igazi feladatát és rendeltetését célzó minőségi munkálatok sem lehettek a kívánalmaknak megfelelően beépítve.

A kezelő erdészetet is, más erdészetekhez hasonlóan, az általános normatívák figyelembevételével bírálták el, szervezeti felépítése és tervfeladata is ugyanúgy volt megadva. Ezek és a gazdálkodás egyéb tényezői miatt munkájukban sem érvényesülhettek a kívánt szempontok. Követke-

Kialakított sétaút a budapesti parkerdőben

zésekép a budapesti erdőkben a gazdálkodás jellege és gyakorlata magán viselte a haszonerdőkre általában jellemző módszereket és műveleteket, s így sem gazdaságilag, sem esztétikailag nem alakulhatott ki az erdőknek olyan állapota és kezelési módja, amely megfelelt volna annak az elsődleges követelménynek, hogy ezek az erdők elsősorban a nagyközönségért vannak, s ennek érdekében a haszonerdőkre jellemző gazdálkodás helyett minden tekintetben *cél-erdőgazdálkodást* kell folytatni, s a céljelleg jelen esetben parkszerű gazdálkodást követel, aza a parkerdő-jelleg megteremtését.

Ennek megvalósítása igen szép, egyben nehéz feladat, mert sem elméleti tájékozottság, sem kellő gyakorlati tapasztalat ilyen minőségű munkákra, főleg többezer hektárra kiterjedő területre nem áll rendelkezésünkre. Arról tudomásunk van, hogy mind a népi demokratikus, mind a tőkés országokban számos nagyváros rendelkezik parkerdővel, de hogy bennük a gazdálkodás milyen módszerek szerint történik, tanulmányozás tárgyát kellene hogy képezze. Jelenleg a megvalósítás úttörő munkájának minden nehézségével számolnunk kell. Mégis hozzá kell fognunk mielőbb, mert a nagyközönség számtalan jelét adja ilyen irányú kívánságának, követelésének, de ezen túlmenően a közel kétfélmillió lakosú fővárosunk szinte kötelez bennünket, hogy a budapesti erdőkben a követelményeknek megfelelő, olyan mintaszerű parkerdő-gazdálkodást folytassunk, amely nemcsak hazai viszonylatban válik az erdész munka dicséretére, hanem nemzetközileg is öregbítheti erdőgazdálkodásunk jóhíretét.

Ennek érdekében elsősorban szükséges, hogy az Országos Erdészeti Főigazgatóság kötelező erővel kimondja: az erdőgazdaság budapesti erdészetihez tartozó erdőket a gazdasági erdők sorából ki kell emelni és *parkerdőnek kell minősíteni*. Mielőbb szükséges egy olyan üzemterv elkészítése, amely legmesszebbmenően figyelembe veszi ezeknek az erdőknek rendkívüli célját, felméri és értékeli az állományviszonyokból és az eddigi gazdálkodás hiányosságából eredő következményeket és követelményeket. Minden elvégzendő gazdasági munkát a szokásos üzemtervi részletességen túlmenő alapossgal ír elő és rögzíti végrehajtását. Külön fejezet kell, hogy tartalmazza azokat a számításokat, leírásokat, műszaki terveket, amelyek a meglévő vagy létesítendő berendezések megvalósításával, módosításával, illetve a kivitelezés egyéb vonatkozású teendőivel foglalkoznak.

Ezek a munkák jelentősen túlhaladják a szokásos üzemterv elkészítésével kapcsolatos erdőrendezési feladatokat. Szükséges tehát az erdőgazdaságnál függetlenített erdőrendező beállítása. Az üzemterv utasításai a legalaposabb elbírálás alapján állapítják meg az évi termelhető összes fátömeget. Az idős állományokban (véghasználat) a kivágható famennyiséget a természetes kipusztulás figyelembevételével évről évre kell szabályozni.

A kijelölést szálanként kell végezni. Csak a száraz és olyan mértékben száradó vagy betegségben szenvedő egyedekre terjedhet ki, amelyeknek továbbtartása, fennmaradása reménytelen, vagy pedig az alatta lévő fiatal fejlődése eltávolítását már feltétlenül megköveteli. Más egyedeket mindaddig, amíg ilyen állapotba vagy körülmények közé nem kerül, kivágni nem szabad. Ebből következik, hogy a kötelező iparifa-kihozatalt az ilyen módon termelésre előírt részeken mellőzni kell. A törzsek kijelölését olyan jó képességgel rendelkező szakember végezze, aki a kitűzött célt magáévé

tudja tenni és nem sablonosan, hanem esetleg különleges érdektől (jutalom, prémium) vezérelve dolgozik. Minden faegyed kiválasztása gondos körültekintéssel, hibátlan bírálattal történjék, állandó figyelemmel arra, amit az elsődleges cél, a parkerdő-jelleg kialakítása megkövetel, hogy az egykorú állományok helyett változatos korú és minél elegyesebb állományok alakuljanak ki.

A gyérítések előírása, kijelölése és végrehajtása már a rendes haszná-

Számos ilyen állomány vár parkerdő kialakítására

latot jobban megközelítő módon történhet, mégis azzal, hogy ezeknél megkülönböztetett módon kell ügyelni a parkerdő jellegének megteremtésére, mert ilyen állományokat lehet erre a célra leghamarabb és legjobban átalakítani. Erre koruk, sűrűségük és elegyarányuk tekintetében a legalkalmasabbak.

Különös figyelemmel kell lenni az esetleg ritka fajtájú vagy formájú egyedekre, facsoportokra, mindenkor indokolt kíméletben részesítve őket. Ezek meghagyása erdészeti nem mindig kívánatos, de érdekességüknél fogva a kirándulóknak bizonyára megkapó képet mutatnak.

A tisztításokat és ápolásokat, az erdők jelenlegi állapota következtében, az eddigiektől eltérően igen nagy körültekintéssel, aprólékos, szakértő

munkával kell végrehajtani. A munkát állandó felügyelet alatt és csak jólképzett, gyakorlott szakmunkásokkal szabad végeztetni. Jelenleg számtalan olyan erdőrész van, ahol a természetes alátételepülés vagy mesterséges telepítés sínylődik, és bokrok nyomásától, az időben elmaradt gondos beavatkozás, kezelés hiánya miatt pusztul az állomány. Ezeket *szinte kertészkedéssel* kell megmenteni. Fokozatos, helyes és eredménnyel járó felszabadításuk nem könnyű feladat. Türelmes, hozzáértő munkával kell neki-látni, mert az elhamarkodás több kárral, mint haszonnal járhat. Az ilyen feladatok nem illeszthetők be az általános tisztítási és ápolási munkák keretébe.

Az ismételt tisztításoknál főszempontnak — hasonlóan, mint a gyé-
rítéseknél — a parkjelleg kibontakozásának kell lennie és ügyelni kell arra,
hogy az egyes meghagyandó vagy kivágandó faegyedek elbírálása a külö-
nöset, érdekeset szerető és észrevevő nagyközönség szempontjainak figye-
lembevételével is történjék.

Az erdősítés szerteágazó problémája az általánosnál szintén nehezebb
és különlegesebb feladat elé állítja az erdészetet. A kiöregedett, gyér
állásban lévő, bokrokkal, gazzal benőtt talajú állományok alátételepítésénél,
felújításánál, több éves fiatalos pótlásánál, kiegészítésekor szokványos
korú csemeték ültetésével nem igen lehet eredményt elérni. Ilyen helye-
ken legalább 2—3 éves iskolázott csemetével, fél-suhággal, suhággal
érhető el siker. Ebből következik, hogy az eddig követett csemetetermelési
módtól eltérően, ilyenek termelésére is rá kell állni. Ezért a budapesti cse-
metekert-területet fokozatosan legalább kétszeresére kell emelni. Meg kell
kezdeni olyan hazai és külföldi lomb- és fenyőcsemeték, suhángok terme-
lését is, amelyek a parkjelleg kialakításához előnyösek, indokoltak és az
állomány változatos elegyét, a táj szépségét, hangulatosságát szoliterfák
és facsoportok nevelésével is fokozni tudja. A szakszempontból helyesen
kezelt ilyen erdők a kirándulók, üdülők, a sportot, szórakozást kereső kö-
zönség részére is nagyobb vonzóerőt gyakorolnak.

A jelenlegi utak eddig elég elhanyagoltak voltak. Az egyszeri alapos
rendbehozásuk komoly költséget jelent, de ennek megtörténte után karban-
tartásuk a következő években nagyobb összeget már nem igényel. Szük-
séges azonban, hogy a sétaúthálózatot jelentősen bővítsük, kijelölve a ké-
nyelmes, enyhe lejtésű főutakat és az ezekből kiágazó mellékutakat. Az
utak mentén mindazon helyeken, ahonét szép kilátási lehetőség nyílik,
kisebb-nagyobb kilátótereket kell képezni a hozzávaló építményekkel és
a szükséges pihenő berendezéssel. Fontos az utak mellett padok elhelye-
zése, stílusos kivitelű esőházak, üdítő italt, élelmet árusító pavilonok fel-
állítására. Úgyszintén útjelző táblák, jelmondatos felírások, az erdők szere-
tetét, védelmét célzó figyelmeztetések, tájékoztató térképek, szemétgyűj-
tők, illemhelyek, madarakat és állatokat védő berendezések (oduk, sózók,
etetők) elhelyezése és felállítása erősen hangsúlyozná a parkjellegét és
fokozná a táj egységes hangulatát.

Többévi fáradságos, komoly szakértelmet és költséges munkát igényel
a gye- és sziklakopárok erdősítése. Ezeket a táj szépségét nagyban rontó,
erdészeti szempontból szégyenfoltokat mielőbb el kell tüntetni. A kivite-
lezés sorrendjét úgy kell megállapítani, hogy azok a területek kerüljenek
elsősorban telepítés alá, amelyek a lakott területekhez közel fekszenek, a
budai hegyekre eső nagyszerű rálátást kellemetlenül befolyásolják, gyak-

rán látogatott, forgalmas sétautak, vagy közforgalmi utak mentén területnek el.

A munkák zöme legnagyobb részét a budapesti erdészet budai oldalán elterülő erdőkre esik. A pesti oldalon lévő erdőket állapotuk, jellegük és kisebb terjedelmük folytán csak csekélyebb mértékben érintik. Tekintettel erre és figyelembevételre azt is, hogy a pesti oldal erdői tájjelleg tekintetében teljesen más természetűek és az irányítást, ellenőrzést illetően is eléggé távol esnek a budai részekről, indokolt a budapesti erdészet megosztásával két erdészetet kialakítani: 1. *budai erdészetet*, 2. *pesti erdészetet*.

A budai erdészetet ezzel erősen hozzásegítjük, hogy csak a különleges rendeltetéssel járó feladatok végrehajtásával foglalkozzék. A felsorolt be rendezések felállításához és a körvonalazott gazdasági munkák ellátásához azonban feltétlenül szükséges, hogy a mindennapi szakmunkát végző erdész-személyzetten kívül megfelelő számú kisegítő személyzet is álljon rendelkezésre.

Az elmondottakkal az erdőrendezőnek és a kezelő erdészetnek rendkívüli munkakörét csak nagy vonalakban vázoltuk. De már ebből kitűnik, hogy a feladat megvalósításához az átlagosnál magasabb képesítéssel rendelkező, erre a célra betanított szervező és végrehajtó személyzetre van szükség.

A jól képzett erdész-személyzetten kívül szükséges, hogy a fizikai munkákat is olyan dolgozókkal végeztessük, akik állandó alkalmazottak és akiknek fizetése csak kivételesen — ott, ahol a munka jellege megengedi — darabbéres. A lépten-nyomon változó munkakörülmények: mint főhasználatnál az egymástól távoleső törzsek óvatos döntése, közelítése, a tisztításnál és ápolásnál a kertészkedés fogalmát fedő munkálatok végrehajtása, a különleges erdősítési, felújítási, pótlási munkák legnagyobb része, valamint a végrehajtandó — szokásostól eltérő — egyéb feladatok mind olyanok, amelyek általában időbéres munkadíj megállapítását kívánják. Ezeknek a munkáknak jó és megkívánt szakszerűséggel való végrehajtása tehát csak állandó, jól betanított, begyakorolt, fegyelmezett munkavállalókkal lehetséges. Éppen ezért, mintegy 15–20 főnyi állandó munkás alkalmazása, betanítása szükséges. Ugyanezek a munkavállalók a kisebb műszaki munkákat (vízáteresztők, hidak, korlátok, padok, lépcsők, esőházak javítását stb.) is elvégeznék és így egész évben, úgyszólván az időjárástól függetlenül folyamatosan dolgozhatnának. Egy ilyen munkacsoport felállítása elengedhetetlenül szükséges, mert a különleges kiképzést és betanítást igénylő munkák elvégzéséhez alkalmi munkásokkal megbízható módon és jó minőségben keresztülvihetetlen.

A budapesti erdők különleges rendeltetése és ennek következtében a gazdaság budai és pesti erdészetének más erdészetektől lényegesen eltérő munkája szükségessé teszi a két erdészet tervének a többi erdészet tervétől eltérő összeállítását. Az a tény továbbá, hogy a legtöbb munka az általános szokványok alapján a célnak megfelelő módon nem végezhető el, valamint az olyan munkák tömege, amelyek más erdészeteknél egyáltalán nem, vagy más igények alapján szerepelnek, indokoltá teszik, hogy a többi erdészetektől eltérő elbírálásban is részesüljenek. Az elmondottakat elsősorban a Budapest határán belül fekvő budai erdőkben szükséges megvalósítani.

Parkerdői részlet tervezése a helyszínen, háttérben az úttörővasút

Mindezek véghezvitele hosszú éveken keresztül szorgalmas, hozzáértő munkát követel. Ebben az esztendőben a kezdeti lépéseket néhány vonatkozásban már megtettük. Elsősorban is jelentős mértékben csökkentettük a véghasználatokat, bár a kijelölések fentebb leírt követelményeit hiánytalanul még nem tudjuk betartani. Mennyiségileg és a szükséges költséget illetően is felmértük a legsürgősebb teendőket a sétatutak jobb karbantartására és megkezdjük a munkák kivitelezését. Létszámot, beralapot biztosítottunk az erdőrendezők beállítására. Több helyen pihenőket állítottunk fel, s hozzáláttunk a még arra érdemes régi berendezések és felszerelések kijavításához. A forgalmasabb utak mentén és keresztezéseknél több ponton hangulatos szövegű jelmondatos táblákat helyeztünk el. Nagyobb gondot fordítunk a játszóterek, pihenőhelyek és szó-

rakozóhelyek, valamint környékük gondozására, tisztántartására. Megkezdjük a csemetekert bővítését és bőséges anyaggal megindítottuk az exota-kert munkáját. Rendezés alatt áll az erdészkerületek számának növelése, célszerű kialakítása, a kerületekben dolgozó szakszemélyzet létszámának szükséges emelése. Rövidesen megtörténik a budapesti erdészet kettéosztása, budai erdészet és pesti erdészet elnevezéssel. Részleteiben is hozzáfogtunk a jövő évi tervfeladat, mennyiségi számainak és költségszámainak kimunkálásához, teljes figyelemmel a parkerdő-jellegre, mind gazdasági és esztétikai vonatkozásban, mind pedig a berendezések, felszerelések tekintetében.

Fővárosunk fekvésénél fogva a világ legszebb városai közé tartozik. Különböző szépségekkel oly gazdagon látta el a természet, hogy méltó rá a *Duna királynője*, a *Duna gyöngye* elnevezés. Rajtunk áll, hogy munkaterületünkön még szebbé tegyük, hogy erdeinkben magasfokú kultúrált gazdálkodással, esztétikailag minél kellemesebbé, kedvesebbé tegyük a kirándulni, pihenni, szórakozni vágyó dolgozók környezetét, ugyanakkor szakmailag is olyat alkossunk, ami méltóan reprezentálja az erdészet jó munkáját.

